

A „Semá Jiszráél” olvasásáról

Isten egysége napi kétszeri megvallásának recitálását, amit Semá-nak, „Halld”-nak mondanak, a Devórim/Deuteronomium 6,4 első szava után Keriát Semá-nak, „a Semá olvasásának” is hívják. Már i.u. a II. századra mai végleges formájában találkozunk az imával. A Semá a Tórából származó három részből állt össze, így a Deuteronomium 6,4–9; a Deuteronomium 11,13–21; és Bámidbár/Numeri 15,37–41.¹ Ebben a sorrendben együttesen alkotja az imát a Semá áldásaival, melyek közül reggelenként kettőt a Semá előtt, egyet pedig utána kell elmondani, valamint kettőt előtte, kettőt utána esténként.² A Semá reggel recitált áldásai a következők: „Áldva légy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ Királya, a világosság Alkotója, a sötétség Teremtője, ki a békét adja és mindent teremtett. - Jócér ór (a világosság alkotója)”.³ A Semá előtt van a „Kiváló szeretettel szeretél minket, Örökkévaló Istenünk! és fölötte nagy könnyörülettel könnyörültél rajtunk. - Áhává rábbá”,⁴ imádság, valamint az „Igaz és valóságos, állandó és bizonyos, igazságos és hűséges, szeretett, kedves és kedvelt, kellemes és rettenetes, hatalmas, tökéletes, elfogadott, jó és szép ezen ige nekünk mindörökké! - Emet ve-jáciv”⁵ kezdetű áldások vannak a Semá után. Az esti áldások a Semá előtt az „Áldva légy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ királya, kinek szavára beakonyodik az este - Báruch áttá Ádonáj hámmááriv árávim” (Mááriv ima),⁶ és az „Örök szeretettel szereted népedet, Izráel házát - Áhávát olám Bét Jiszráél ámmechá áhávtá”;⁷ a Semá után pedig az „Igaz és való mindez és állandó nálunk, miszerint Ő az Örökkévaló, a mi Istenünk, senki más - Emet ve-emuná”,⁸ és az „Örökkévaló Istenünk! Hagyj minket lefeküdni békében. Királyunk! Hagyj minket fölébredni az életre! - Háskivénu Ádonáj Elóhénu”,⁹ kezdetű áldások. Tehát ezen áldások, imák veszik körül a Semá Jiszráélt! a zsidó imakönyv a Sziddúr, illetve a Máchzór lapjain.

A Semá mondása gyakorlatának kialakulása

¹ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004.68-70.

² Beráchót 1,1–5; 2,2

³ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 62-63

⁴ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 66

⁵ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 70-71

⁶ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 144-5

⁷ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 145-146

⁸ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 147-8

⁹ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 149

Nehéz meghatározni a Semá ima kialakulásának szakaszait. Nagyon korai szakaszban a Deuteronomiumnak azt az előírását, hogy az „⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házadban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelés!”¹⁰ és „Tanítsátok meg ezeket a fiaitoknak is, beszélj róluk, ha otthon vagy, és ha úton jársz, ha lefekszel, és ha felkelés!”¹¹ részeket úgy értelmezték, hogy ezek a Semá olvasására vonatkozó parancsok. Ez valószínűleg a Zoroaszter féle dualizmus kihívására való válasz volt. Már i.u. a III. században létezett olyan nézet, miszerint a Semá elmondásának kötelessége rabbinikus előírás, és a versek nem speciálisan a Semára vonatkoznak, hanem általában a „Tóra szavaira”.¹² A Hasmoneus korszakból származó Nás papirusz¹³ a Tízparancsolatot és a Semá első részét tartalmazza. A Misna¹⁴ feljegyezi, hogy a Jeruzsálemi Templomban a Semának mind a három részét elmondták a Tízparancsolattal együtt, és itt kifejezett utalás történik a Semá utáni áldásra is, az Emet ve-Jáciv kezdetű imára,¹⁵ valamint egy Semá előtti másik áldásra, melyet egy későbbi korszakban¹⁶ az „Áhává rábbá” kezdetű imával¹⁷ azonosítottak. Későbbi korból is van utalás arra, hogy a Semá első versének különleges, speciális jelentőséget tulajdonítottak.¹⁸ Így lehetséges, hogy az egyes szakaszok így követték egymást:

- 1, az első vers olvasása
- 2, az első szakasz olvasása
- 3, mind a három szakasz együttes olvasása az Emet ve-Jáciv¹⁹ imával és az Áhává rábbá²⁰ imával együtt
- 4, a többi áldás hozzáadása

Elmondható az, hogy időszámításunk kezdetekor már régi gyakorlat volt a Semá olvasása reggel és este, amit az is bizonyít, hogy a Hillél és Sámáj iskolák, Bét Hillél és Bét Sámáj már vitatkoztak arról, hogyan kell a Semát olvasni. A sámmáji iskola az „amikor lefekszel és amikor felkelés” szavakat szó szerint értelmezte, és úgy rendelkezett, hogy a Semá-t esténként fekvé, reggelenként állva kell elmondani. A Hillél iskola úgy írta elő, hogy az „amikor lefekszel...” előírások az olvasás idejére vonatkoznak, vagyis az estére és reggelre, és nincs

¹⁰ Deuteronomium 6,6-7

¹¹ Deuteronomium 11,19

¹² Beráchót 21a

¹³A Nás papirusz i.e. 150-100-ból való, 24 sorból áll, a Tízparancsolatot a Semá Jiszráélt tartalmazza (Deuteronomium 6,4-5).

¹⁴ Támid 5,1

¹⁵ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 70

¹⁶ Beráchót 11b

¹⁷ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 66

¹⁸ Beráchót 13b; Szukká 42a

¹⁹ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 70

²⁰ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 66

szükség speciális pozícióra. A követett szabály végül a Hillél iskola előírása lett.²¹

A tannaita²² korszakban sok vita folyt a Semá elmondásának idejéről. Végül az az álláspont lett elfogadott, hogy az esti Semá elmondható alkonyattól virradatig, bár az ideális eset az, ha éjfél előtt kerül elmondásra. A reggeli Semá pedig elmondható a hajnal első jeleitől fogva a nap első negyedének végéig.²³

A „Báruch Sém” hozzáadása

A rabbinikus időktől fogva szokás volt az, hogy a Semá első verse után suttogva elmondták a doxológiát, ahogy a válasz a Jeruzsálemi Templomban elhangzott, „Áldva légy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ királya! Áldva legyen királyságának dicsőséges neve mindörökké! – Báruch áttá Ádonáj Elóhénu melech háólám! Báruch Sém kevód málchutó leólám váed! - Áldva légy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ királya! Áldott legyen dicsőséges Királyságának neve mindörökkön örökké! (Báruch Sém – ima)”.²⁴ A midrási magyarázat szerint ezt mondta el Jákob pátriárka a halálos ágyán, amikor fiai megvallották hűségüket azzal, hogy elmondták a Semát. Mivel Jákob elmondta, a zsidóság is megismételi, mivel azonban Mózes nem mondta el, sotto voce, halkán mondjuk el.²⁵ Egy másik midrási magyarázat szerint, amikor Mózes felment a magasba hallotta, hogy a szolgálattelvő angyalok a „Báruch Sém”-et mondják, és elhozta ezen imát Izrael számára, hogy a zsidó nép imádkozza. Mivel így az imát ellopták az angyaloktól, ezért halkán imádkozzák, de Jóm Kippur napján, az Engesztelőnapon, amikor Izrael népe tisztává lesz, mint az angyalok, ekkor hangosan kerül a Báruch Sém kezdetű ima elmondásra.²⁶

Sok magyarázat született arról, hogy hogyan lehet történelmileg magyarázni az ún. Báruch Sém ima beiktatását. Az egyik magyarázat szerint lehet, hogy Heródes farizeus ellenfelei és a szadduceus papság vezette be annak érdekében, hogy hangsúlyozzák az Isten egyedüli szuverenitásban való hitet azzal az arisztokrata tendenciával szemben, mely a cészárok, a császárok szuverenitását vallotta, vagy válaszként értelmezték olyankor, amikor a Semá versről versre került elmondásra egy felolvasó vezetésével,²⁷ illetve a templomi válasz pótlására került be az imarendbe a Jeruzsálemi Templom lerombolása után.²⁸ Ez

²¹ Beráchót 1,3

²² „Tannák, vagy tannaiták (Tannaim). írásmagyarázók, a Talmud bölcsei. A T. elnevezés a „teni” vagy „tena” (tanítani) arameus szóból származik. Általában tehát a szóbeli törvény magyarázóit hívták így, különösen pedig azokat, akiknek tanításait a Misna- és a baraita-szövegek tartalmazzák.

²³ Beráchót 1,1–2; Beráchót 2a–3a, 9b

²⁴ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 68

²⁵ Peszáchim 56a

²⁶ Deuteronomium Rabba 2,36

²⁷ Elbogen, I.: Der jüdische Gottesdienst in seiner geschitlichen Entwicklung. 1931.26

²⁸ H. Albeck (ed.), Shishah Sidrei Mishnah, Zera'im (1958), 328.

utóbbi magyarázatul szolgálhat arra is, miért jött az a későbbi szokás, hogy az Jóm Kippurkor hangosan mondják a Báruch Sém-et, mivel ez volt az a nap, amikor a Jeruzsálemi Templom idejében különös hangsúlyt kapott az elmondása.²⁹

A Semá elmondása lefekvés előtt

A Semá napi kétszeri elmondása mellett, mely a reggeli és esti ima része volt, az arám korszakban került bevezetésre az első szakasz lefekvés előtti elmondása (Keriát Semá ál há-Mittá). A talmudi forrást³⁰ Rabbi Josuá ben Lévi szavai szolgáltatták: „Bár az ember elmondta már a Semá-t a zsinagógában, érdemszerző számára, ha elmondja ismét az ágyán.” Bizonyítékul a „Ha felindultok is, ne vétkezzetek! Gondolkozzatok el fekvőhelyeteken, és csillapodjatok le! Szelá!”³¹ szövegű zsoltársor szolgált. Később ugyanebben a fejezetben³² a gyakorlatot a démonoktól való félelemhez kötötték, akiket, úgymond, ez az ima elűz, bizonytalan azonban, hogy ez lenne a szokás eredete. Maimonides (1137/8-1204),³³ ahogy szokásos ilyen esetekben, nem tesz említést a démon motívumról, hanem egyszerűen feljegyzi a Semá első szakaszának elmondási kötelességét, és „az ágyon” kifejezést szószerinti értelmezésben veszi.

A Semá más liturgiai használatáról

A Semá első versét elmondják a kora reggeli imában is,³⁴ és a Tóratekercesek kivételekor a szombati szertartásban és ünnepeken,³⁵ illetve a Kedusá (Amidá – Semóne eszré harmadik része:³⁶ „Kádós kádós, kádós Ádonáj ...Báruch kevód Ádonáj... Jimlóch Ádonáj leólám Elóhím...”; a Múszáf imában (= toldalék, szombaton, újhold és ünnepnapokon a reggeli ima után következik), valamint a halálos ágyon. A Semá első verse egyszer, a Báruch Sém, pedig háromszor kerül elmondásra az Jóm Kippur, az Engesztelőnap záró szertartásában. A Semá a Deuteronomium 6,4–9; 11,13–21-ből származó részei rajta vannak a mezuzá és a tefillin tekercesein. A fejen hordott tefillin maradványai, melyet Qumran-ban találtak,³⁷ és amelyet Y. Yadin 1969-ben szerzett meg, egyéb kiegészítő bibliai szövegek mellett a Deuteronomium 6,4–9-et tartalmazzák. Feltételezik, hogy a

²⁹ Jómá 3,8; 4,1; 6,2

³⁰ Beráchót 4b

³¹ Zsoltár 4,5

³² Beráchót 5a

³³ Jád, Tefillá 7,2

³⁴ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 14

³⁵ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 187

³⁶ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 76

³⁷ XQ Phyl. 1–4

hiányzó eredeti negyedik tekercs ezekből a tekercs-maradványokból a Deuteronomium 11,13–21-et tartalmazta.

A Semára vonatkozó törvények

A Semát a szavak értelmére irányuló teljes koncentrációval kell elmondani. Ha mégis koncentráció nélkül került elmondásra, nem szükséges megismételni, ha legalább az első vers elmondása odafigyelve történt. Ha a Semát séta közben mondjuk, meg kell állni az első vers elmondása idejére. Szokásos a jobb kezét a szemre helyezni az első vers elmondása idejére, hogy a koncentrációt elősegítsük, és ugyanezért hangosan mondani az első verset. Nem szabad hunyorogni vagy gesztikulálni a Semá olvasása közben, hanem félelemben és reszkette kell elmondani. A Semát olyan hangosan kell elmondani, ami füllel hallható, mivel azt mondja: „Halld, Izráel!” Figyelmet kell fordítani a szavak világos artikulációjára, és ez különösen vonatkozik azokra az egymás követő szavakra, melyek közül az első ugyanazzal a betűvel végződik, mint ahogy a második kezdődik. A Semát bármilyen nyelven el lehet imádkozni, de csak az artikulációra irányuló olyan figyelemmel, melyet a héberben kell gyakorolni. Ha valaki kételkedik benne, hogy elmondta-e már a Semát, akkor el kell mondani a bizonyosság kedvéért újra. Tilos a Semát olyan helyen mondani, ami nem tiszta, és tilos elmondani mezítelen test jelenlétében is. A nők (akik felmentést kapnak az előírások beteljesítése alól bizonyos időben), és a kisgyermek nem kötelesek elmondani a Semát, de elmondhatják, ha akarják. A nők esetében ennek ellenére szokásban van a Semá elmondása.

A Semá szavainak száma a Báruch Sém imával együtt 245. Szokás, hogy a felolvasó kétszer megismétli a Semá utolsó két szavát, valamint az azt követő áldás első szavát, így a szavak számát 248-ra változtatva, ami megegyezik a testrészek és a pozitív parancsolatok számával. Amennyiben a Semát egyedül imádkozza valaki, az „Él melech neemán - Isten, hűséges Király!” szavakkal egészíti ki a szavak számát. A Semá első versének szokásos fordítása: „Halljad Izrael, az Örökkévaló a mi Istenünk: az Örökkévaló egyetlenegy!”.³⁸

A Semá a zsidó gondolkodásban

A Semá a zsidó gondolkodásban az Isten egységének legfelsőbb megvallása, melyet gyakran „az Isten Országa igájának elfogadása” elnevezéssel is illetnek. Az első vers eredeti értelme valószínűleg az, hogy a különböző formákat öltő, és különböző helyeken megjelenő pogány istenekkel ellentétben, az Isten egy. Első megközelítésben a fő hangsúlyt a Semában a politeizmussal való ellentétében látták. Csak egy Isten van, nem számos isten. Rabbi Ákiváról feljegyezték, hogy

³⁸ Imakönyv. Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem. Budapest, 2004. 68

a Semát mondta, amikor a rómaiak a kivégzésére vitték (Beráchót 61b), és általában a zsidó mártírok a Semát mondták a halálba menet előtt. Valószínűleg a legkorábbi időktől fogva, de a későbbi időszakokban mindenképpen, az „ehád – egy” szót az „egyedüli” értelemben is gondolták. Isten nem pusztán egy és nem számos isten, de Ő teljességgel más is, mint amit a pogányok isteneknek gondolnak. Ebben a megvilágításban a Semá nem pusztán annak megvallása, hogy nincsenek más istenek, de annak is, hogy Isten a Legfőbb Létező. Isten különbözik mindentől abban az univerzumban, melyet Ő teremtett. Ez volt az általános nézet a középkori zsidó filozófusok és kabbalisták körében.³⁹ A hásszid gondolkodásban a Semának azt a további értelmezést is tulajdonították, hogy csak Isten az, aki van, és az egész univerzum Benne létezik, és független létezéssel Isten csak az emberi meglátásból bír.⁴⁰ Ezt a tant a haszidizmus ellenzői eretnekségként kezelték.

Az első vers különböző értelmezései

Középkori keresztény írásmagyarázók a Semá első versében lévő három isteni nevet a Szentháromságra való utalásként interpretálták.⁴¹ Természetesen a zsidó kommentátorok mindent megtettek, hogy ellentmondjanak az ilyen elképzelésnek, és az elfogadott álláspont szerint a Semá éppen az ellenkezőjét állítja ennek, nevezetesen azt mondja, hogy egy Isten van, és nem három személy egy Istenben. Nagyon különösek az utalások a Zohárban a Semá első versében található három isteni névre. Ezek itt az Istenben lévő három hatalom egységét képviselik, azaz a Szeretet, az Ítélet és a Szépség Szeфирot-jait (Heszed, Gevura, Tiferet), melyeket a piros a zöld és a fehér színek szimbolizálnak, illetve a „Bölcsesség, a Megértés, és a Szépség - Hochmá, Biná, Tiferet” Szeфирotjait.⁴² A Zohár keresztény-ellenes irányultságú, és ismételt hangsúlyozza, hogy mind az ún. Tíz Szeфирót egységben van az Ein Sof-fal (Végtelenség, Határtalan), ezért abszurd abba a keresztény doktrínát belelátni, ahogy azt néhány keresztény kabbalista tette. Nem lehet kizárni azonban annak lehetőségét, hogy a zohári interpretációra befolyásolt gyakorolt ennek a versnek keresztény magyarázata.⁴³

Az „Izrael” szó (a „Halld Izrael”-ben) a Midrás szerint Jákób pátriárkára vonatkozik.⁴⁴ A hithű zsidó őséhez szól, hogy megvallja, megtartotta a hitet. Abudraham (XIV. sz.)⁴⁵ úgy érti, hogy a zsidó minden zsidó testvéréhez szól. A

39 Bahya ibn Paquda, Hovot ha-Levavot, 1:9–10

40 Menahem Mendel of Lubavich, Derekh Mitzvotekha.1953. 118–24

41 Katz,J.: Exclusiveness and Tolerance 1961.19

42 Zohár 1:18b; 3:263a

43 TISHBY,I.: Mishnat ha-Zohar. 1961. 278–80

44 Deuteronomium Rabba 2,35

45 David ben Josef ben David Abudirham (XIV. sz.) spanyol zsidó tudós foglalkozott a zsidó imádságokkal, így a Semával is.

hásszid gondolkodás azt az elképzelést támogatja,⁴⁶ hogy minden egyes zsidó lelke „Izrael” részéhez, a benne lévő legmagasabbhoz szól. Abudraham azt is megjegyzi, hogy a héber „ájin” betű a Semá szóban, és a dálet betű az ehád (egy) szóban hagyományosan a többitől eltérően nagyobb betűvel van írva a Tóra tekerceiben, hogy ezek kiadják az „ed – tanú” szót, ti. a zsidó tanúskodik Isten egységéről, amikor elmondja a Semát.

A zsidó szertartási kézikönyvek néha az imádkozónak azt tanácsolják, hogy gondoljon a Semá elmondása közben arra, hogy amennyiben Isten nevének megszentelésért mártíromságot kellene elszenvednie, azt önként és örömmel tegye majd meg.⁴⁷

A „Halld Izráel!” ima a Márk evangéliumban

Egy írástudó megkérdezte Jézustól, hogy melyik a legfőbb parancs? A Márk evangélium 12,29-31 szerint Jézus így válaszolt: ²⁹„A legfőbb ez: Halljad, Izráel! Az ÚR, a mi Istenünk, az ÚR egy,³⁰ és szeresd az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből!” ³¹A második ez: Szeresd felebarátodat, mint magadat!” Jézus ezt a Szentírásból, a Tánáchból, a Tórából idézte, természetesen héberül:

„Semá Jiszráél Ádonáj Elóhénu Ádonáj ehád!
Veáhávtá et Ádonáj Elóhechá bechol-levávechá uvechol-náfsechá meódechá!”
(Devórim 6,4-5)
Veáhávtá leréáchá kámóchá áni Ádonáj!
(Leviticus 19,18b)

A görög szövegű Márk evangélium ezt így adta vissza:
„Ákue Iszráél, Küriosz ho Theósz hémón Küriosz ejsz esztin,
káj ágápészejsz Kürion tón Theón szu eksz hólész kárdíász szu,
káj eksz holész tész pszükhész szu, káj eksz holész tész dianijász szu,
káj eksz hólész tész iszkhúosz szu!
Deuterá háuté: Ágápészejsz tón plészión szu hósz szeautón!

Bibliográfia

ELBOGEN,I.:Der jüdische Gottesdienst in seiner geschitlichen Entwicklung. 1931.
MUNK,E.: The World of Prayer. 1954
YADIN,J.: in: Erez Yisrael Mehkarim bi-Ydi'at ha-Arez va-Attikoteha. 1969
Encyclopaedia Judaica CD-ROM. 1997. JACOBS, L.: Keriát Shema
Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem Imakönyv. Budapest, 2004.

46 Dov Baer of Lubavich, Kunteres ha-Hitpaalut, in Likkutei Beurim. 1868. 54a

47 Alexander Suskind of Grodno, Yesod ve-Shoresh ha-Avodah. 1965. 97–99